

Pisac priča o svome dedi koji nije razlikovao boje baš najbolje (jedne noći im je pored kuće rascvetao crni slez za koga je deda rekao da je modar, a nigde ni tragova modre, ali kad deda tako kaže-nema puno rasprave)

Neki dedin rođak imao je običaj da ga zavatlava oko tih boja, svađaju se da li je lisica crvene ili žute boje

Jednog dana u školi, pitala učiteljica koje je boje vuk, a Branko se javio i kaže - Zelene! jer tako njegov deda kaže, učiteljica ga ispravila da je vuk sive, kada je došao kući, izjadao se dedi kako ga je učiteljica nagrdila; sutradan, došao deda u školi i pred svima se izviče na učiteljicu otkud ona zna koje je boje vuk, on je odrastao među vucima....rasplakao je učiteljicu; sledećeg jutra, žandarmi su ga odveli u seoski zatvor gde je ostao nedelju dana, kad je izašao, rekao je svome unuku "A ti, jezičko, nek te ja još jednom čujem da blejiš kakav je ko, pa ću ti ja pokazati!"

Dede odavno više nema na svetu, a on još uvek nije siguran kakve je boje slez

Ti si konj

- deda Radetu u goste je došao neki njegov rođak, Petrak samardžija, Branko prisluškuje njihov razgovor; prijatelj se raspituje za njihovog konja, kasnije i priča sa konjem, a deda mu kaže da postupa sa njime kao da je čovek, a on mu odgovara da je konj mnogo bolji od svakog čoveka i da ga neki konji podsećaju na ljude (kaže da je negde video konja koji ga podseća na njega - deda se uvredio), kaže da konj u svaki mrak ide sa tobom, kad si tužan, on tvoju tugu oseća i nikada te ne bi prevario, bio pakostan ili zajedljiv - konj je bolji od čoveka
- tek mnogo kasnije, Branko je upitao svog dedu da li je on konj, a deda mu odgovara:
"Dobićeš po turu, prisluškivalo jedan. Nijesu još za te taki razgovori..."

Čudesna sprava

- deda Rade se oduvek plašio raznih sprava i mašina, jedino je prema satovima imao neko strahopoštovanje, kao da su živi

- jedne godine Petrak samardžija ostavi dedi svoj džepni sat da mu čuva, deda ga je zaključao u neki svoj sanduk i nikome ga nije davao
- kada se slećeg Miholjdana (slava) Petrak nije pojavio, a bio je redovni gost, deda se zabrinuo; pošto se Branko hvalio dedi da zna na sat i da zna da ga navije, deda ga jednom pozva u sobu i da mu sat, kada je sat počeo da kuca, deda se obradovao kao malo dete "Živ je! Moj pobro. Da je on mrtav i njegov bi sat umro."

Pohod na Mjesec

- mladi Branko je veoma radoznao, sve bi da vidi i sazna, jedino kad u kuću dođu gosti, njemu je sve dozvoljeno - jer tada niko na njega ne pazi; njegova je najveća opsesija - mesec, želi da ga dohvati, da ga pobedi

- jednom kad se kod njih pekla rakija, sedeli su Petrak i deda (stric Nidža negde spava, mrtav pijan) i Branko je upitao da li se grabljama može dohvatiti mesec, Petrak mu kaže da uzme grablje i da idu njih dvojica zajedno da provere, deda Rade im govori da ne budale; nisu uspeli da ga dohvate (taman da ga ugledaju, on se sakrio iza drveća) i Branko je tužan zbog toga, ali ga Petrak teši

- sutra ujutro, jedino stric Nidžo koji ništa nije znao o tome, onako mamuran, nagazio je na grablje, kaže kako ni "mjesečari" nisu nešto bolji od pijanica

- do dana današnjeg pisac kaže da se oseća rastrzano između smirene dedine vatrice i strašnog, blještavog mesečevog požara

- "Je li pametnije biti mjesečar ili s mirom sjediti kod svoje kuće, pa kad zagusti, tješiti se rakijom kao moj strikan?"

Mlin potočar

- oduvek su se po seoskim krajevima vukle priče o tajnovitim mestima, ali u ta mesta su se ubrajali i mlinovi (šta se sve u njima dešava, oko svakog mlina je uvek neki šumarak od kog te hvata jeza)

- mlin je za deda Radeta uvek bio kao neko svetište, tamo se sklanjao kad mu je bilo teško

- jednom ih je unajmio jedan Veliki Jovo da kod njih melje u mlinu, međutim počeo po selu šaputanje kako se cure, snaše i mlade žene sastaju sa Jovom u mlinu; u prvi mah, deda nije hteo da poveruje u to, ali kasnije otišao je po savet kod svog rođaka Vuka, koji mu je rekao: "Ta nema ti ljepše tgodacije nego povaliti kakvu snašicu na onu slamu u mlinu!" deda nije mogao da veruje (Zar u mlinu?!), mlin je svetinja, tamo se melje brašno za česnicu....

- otišao je deda u svoju sobu i zatvorio se sa svojim mislima o mlinu, ali njegove misli je prekinuo njegov unuk ušavši u sobu i popevši se kod dede na krevet, starac za tren zaboravi na sve brige: "Šta nas briga i za Jovom i za Gnjatijem, neka melju kako im drago. Glavno je da ti svom dedu griješ leđa."

Konjska ikona

- bio neki seoski slikar (slikar bradonja), išao od sela do sela i slikao ikone po porudžbini, najteže mu je od svih svetaca bilo naslikati svetog Đorđa (jer je on bio kao pravi hajduk, ima konja, ubija aždaju, nije običan svetac)

- jednom oko Miholjdana, bio im je slikar na slavi i otišao je pred štalu (ili neku livadu) i počeo da slika; tu se deda Rade zaprepastio kako može da slika svece kod njihove štale, pa još sedeći na nekom koritu, slikar je slikao njihovu kobilu Mimu, pravio je skicu za konja na kome jaše sveti Đorđe, a deda se još više zaprepastio kako to slikar istom rukom može da slika i svece i konje, kako je to sramota (ne daj bože da čuje hodža, pa da pukne bruka); jedino Petrak samardžija

koji je bio zaljubljenik u konje, tražio je od slikara da mu da taj crtež, no deda Rade ga sa tim crtežom nije hteo pustiti u kuću; deda je bio zabezeknut - kako svetog Đorđa može da slika na njegovoj bangavoj kobili

- od toga dana, deda Rade je drugačije gledao Mimu, uvek ju je grdio i izdirao se na nju, neka ide kod Petraka da je on pazi, jer je on i tako prešao u "konjsku veru";

Marijana

- stric Nidža stalno peva pesmu o nekoj Marijani, svaku noć on peva kao blesav, jedna strina svako veče plače, pokušavala je da prikrije svoju tugu, najviše od deda Radeta, ali ju je on prvi i skontao i, naravno, hoće da joj pomogne

- prvo se deda obratio svom bratu Savi, Sava zna jednu Marijanu iz tamo nekog sela, ali u tom selu Nidža nikada nije bio; nikakav koristan savet od Save

- u kuću Čopića stigli su onaj bradati slikar i neki Veselica prosijak, slikar je rekao dedi da možda to Nidža peva čisto da olakša dušu, možda Marijana i ne postoji, izlečiće ga tako što će pustiti da se rana sama zaceli

- sledeće večeri, oždrebla im se kobila, svi su se okupili da odaberu ime, Veselica predloži ime

- Marijana - jer tako Nidža više sigurno neće pevati o Marijani; zaista iste te večeri, Nidža je počeo da peva, ali je zastao i zauvek ućutao sa "Marijanom";

- od ždrebeta Marijane izraste prava, lepa i jaka kobila; Nidža je veoma zamrzio Veselicu

Slijepi konj

- poslednje godine Prvog svetskog rata, njihov konj je uzet za vojsku, deda ga je ispratio sa suzama u očima

- pred zimu pojavio se neki lik Zekan i doveo konja, međutim konj je oslepeo, deda ga je prihvati rečima: "Neka, ovo je njegova kuća."; stric Nidža se veoma bunio zbog konja, jer šta će im matori, slepi konj, ali deda se osećao krivim zbog svih strahota koje su se desile u ratu i nije hteo da ubije konja, nije ga držao besposlenim, konj je dedi nosi neke džakove kad bi mu zatrebalo; jednog Miholjdana, deda i Petrak su se zdravo napili, pa su još zvali i onog Zekana, pa su sva trojica otišli u štalu kod konja i tamo mu pevali, ljubili ga, na kraju su tamo i zaspali

- u međuvremenu, slepi konj Čopićevih je postao prilično popularan po kraju i okolnim selima

- međutim, jednoga dana konj je nestao, nije se vratio kući, deda je išao da ga traži, ali ga nije našao, istog dana deda je legao u postelju bolestan, ležao je daniima i stalno je osluškivao da li čuje kopite ili rzanje konja; tako je deda i umro, čak i mrtav izgledao je kao da nešto osluškuje, samo je Branko znao šta osluškuje i šta bi ga moglo jedino probuditi

NESMIRENI RATNIK

Ženidbe moga strica

- strica Nidžu su oženili još kad je imao 16god nekom prostom, mirnom devojkom, koja nije bila baš mnogo bistra, nije puno govorila i krala je dugmad, mladenci nikako nisu razgovarali (kontam da su se mrzeli) i stric Nikola nije ni spava u zajedničkom krevetu, nego u štali, kad je to saznao deda Rade, izgrdio je Nikolu, ali to nije pomoglo, dok jednog dana mlada nije lupila Nikolu po glavi dok je u štali spavao, pokupila svoje prnje i otišla za rodno selo - puče bruka po selu, jednog Nikolu su svi prozivali ("mladoženja"), čak su i napisali pesmu o Nikoli i

njegovoj mladi

- jednog dana odluči Nikola da ide za Ameriku sa nekim Blagojem, jer je on već nekoliko puta išao; Blagoje mu je izvadio pasoš na ime Nikolinog pradeda, koji se takođe zvao Nikola, kada ga je Čeh na granici upitao koliko ima godina, ovaj mu odgovori 100 (stvarno je u pasošu, po datumu rođenja ispadalo da ima 100god), tu se ubaci Blagoje: "Jeste, nema šta da se čudite, to je raslo u šumi, kod koza, pa ostalo tako mladoliko."; dok su putovali, svi su pili i pevali, samo Nikola sedi u mraku i tiho plače nad svojom torbom

- prešao Nidža Ameriku uzduž i popreko i prijavio se dobrovoljno u Prvi svetski rat da se bori protiv Austrije ("Ko god ne zna šta su muke teške, neka pređe Albaniju peške") i vratio se kući živ i zdrav, no deda jednom prilikom promumla da ne bi bilo loše ženiti se; Nidžo to ozbiljno shvati i nađe brzo sebi neku, ali pop ne da da svadba i venčanje budu različitim danom (obično bi se par venčavao kad bi krstili dete), pokušali su da podmite popa, ali nisu uspeali i jednog dana ode Nidžo do popa da mu vadi krštenicu - ženi se, ali pop vidi da je Nikola upisan u maticu rođenih kao žensko ("Bogami sinko, sasvim je ozbiljno! Zar da mi sutra vladika obrije bradu što po selu ženim ženel"), Nikola se razbesneo, hoće da se skine, pop ga nekako smiruje

- po selu se odmah pročulo da je Nidža "žensko"; i prozvaše ga Nikolija, svi ga živi prozivaju

- već sledeće nedelje, stigla je mlada, sve se to lepo proslavilo, čak je i deda Rade pucao iz puške; dugo se ova priča vukla za Nidžu, ali ga je samo nekoliko njih moglo da zadirkuje oko toga, jedino su se mlade žene (snašice) zbunjivale kad bi same ostale s njime, da li je muško ili žensko, da li da mu se sklone s puta ili pozdrave, tu zbunjenost je Nikola koristio i vukao ih u... kukuruze; sledećih godina po selu se nešto namnožilo dece koja liče na Nikolu, strini to nije smetalo, kad bi takvu decu sreća davala bi im šećera (kad su se njihove majke častile, da se časte i oni)

DANI CRVENOG SLJEZA

Dječak s tavana

- mladi pisac, zajedno sa nekim svojim rođakom, otkrio je stari tavan u ujakovoj kući; priča kako su tamo provodili skoro svaku jesen, istraživajući tavan, tamo su našli polomljene alatke, ratne dopise, obična pisma, pa i ljubavna pisma njihovih roditelja, strina, ujaka, tetaka....

- vreme prolazi, a Branko i dalje ide na tavan i razgleda, dok je njegov rođak zabio glavu u knjige

- četrdeset druge u leto, bombardovanjem su srušili ujakovu kuću, Branko stoji i muklo gleda u ostatke tavana, dok njegov rođak puca iz mitraljeza na neprijateljske avione

Bombaši pred muzejom

- ratuje se, glavnokomandujući zove komandanta Mikana, da mu objasni kako će o šta dalje, kaže mu da skupi bombaše i da sa prbiju u medresu, međutim Mikan ne zna šta je medresa,

gde se nalazi i kako izgleda

- zatim mu kaže da drugu grupu bombaša pošalje na muzej, no Mikan ne zna ni šta je muzej, ovaj mu objašnjava da je to kuća gde se čuvaju stare stvari, Mikan misli da je to starinarnica, gde se pored starih stvari nalaze i kradene i mogu se baš jeftino kupiti

- onda mu glavnokomandujući kaže da iza muzeja, u lapidarijumu se nalazi još jedan odred neprijatelja koji moraju savladati, Mikan ga pita: "Šta ti je to laprdarijum, rugaš li se ti?", ovaj mu umorno odgovara da će ga odmah posle rata poslati u školu, bar na 4 godine ("Daće bog, pa ću ja prije poginuti.")

- Mikan razgovara sa vođom prve bombaške grupe, kaže mu da uzme bocu sa benzinom i šibicom zapali čep i da baci pravo u prozor, momak mu odgovara da ne zna da se koristi šibicama, kod njega kod kuće, ugarkom pale vatru, ako ne svojim, onda komšijskim; Mikan mu pokazuje kako da zapali šibicu, a li ovom to nikako ne uspeva, na kraju mu Mikan kaže da će ga po završetku rata poslati pravo u školu

Orasi

- opet rat i kolona vojnika pešaci nekuda, u toj koloni našao se neki čiča, koji je primetio da je čitav, utabani put posut ljuskama od oraha, zanima ga ko li je pojeo toliko orahe, vojnik do njega zaključuje kako to mora da su Krajišnici; seti se čiča kako je pre nekid an pročitao u izveštaju da su kod pada Prnjavora zaplenili dva vagona oraha i da su oni namenjeni partizanskim ranjenicima... "Zar da pojedi orahe namenjene ranjenicima?!", čiču je to prilično razljutilo

- kad su stigli do nekog uskog mostića, vojnici su se okupili oko reke i čiči tada upade u oči neki krupan, kosmat mitraljezac - Krajišnik; čiča mu odmah pride i počne da ge zapitkuje šta mu je to u rancu - municija za šarac, a šta mu je to u torbici - orasi! čiča ga odmah počne napadati kako pljačka, kako ga nije sramota da uzima od ranjenika, kako mu ih nije žao, krajišnik mu odgovara da su njima, krajiškoj deci, orasi bula najveća poslastica, kad im dođe neka rođaka u goste, svakom detetu obavezno da šaku oraha i to mu je najlepší poklon na svetu (voli čovek!) i kad su u Prnjavoru zaplenili ona dva vagona, svi Krajišnici su jurnuli na orase, nije moago da odoli.

Uopšteno o zbirci "Bašta sliezove boje"

Knjiga je podeljena u dve celine: "Jutra plavog sljeza" i "Dani crvenog sljeza". Postoje ukupno 54 priče (zanimljivo je primetiti analogiju između broja priča i Ćopićevih godina: naime, u vreme kada je knjiga objavljena on je imao 54 godine). Svaka priča iz zbirke je autonomna, ali ipak sve one čine pripovednu celinu, jer ih čvrsto povezuje jedinstvena misao i značenje, isti likovi i ambijent, isti narator i njegova reminiscencija. Ovo delo Ćopić je posvetio svom drugu iz detinjstva i prijatelju iz rata, piscu Ziji Dizdareviću. Posveta ima formu pisma i vrlo je važna za razumevanje dela jer su u njoj dati povodi s kojima je napisana, kao i poruka samoga dela. Inspirisan tragičnim stradanjem svog prijatelja u logoru, Ćopić govori

o mračnim i razornim silama koje vladaju u ovom svetu, i da se iz dana u dan još umnožavaju po svetu "crni konji i crni konjanici, noćni i dnevni vampiri". Pisac se toj zlosutnoj slici sveta suprotstavlja onim čime može: pisanom rečju i pričama o ljudskoj dobroti, pričom o jednoj bašti slезove boje, pričama o dobrim starcima i zanesenim dečacima iz doba svog detinjstva. Takvo detinjstvo postaje njegovo bekstvo i utočište od nezadovoljstva vremenom u kome živi i od zla koje sluti.

Ciklus "Jutra plavog sljeza" posvećen je ranom detinjstvu, vremenu kada se mnogo sanja i žudi za nepoznatim i dalekim, kada se život čini kao velika tajna i bajka. U ciklusu "Dani crvenog sljeza", koji većim delom čuva raniju Ćopićevu vedrinu, javljaju se tamniji, oporiji, mukliji, razboljeniji tonovi, koji karakterišu Ćopićevu kasniju prozu. Ti tonovi, intenzitetom i kontrastom, postaju vidljiviji. Pogotovo u poslednjoj priči ove zbirke, "Zatočnik", u tragičnom liku bivšeg mitraljesca Stevana Batića. Ove dve boje, plava i crvena, označavaju dva perioda čovekovog života.